

การพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล

Development of Buddhist Community Caregivers and the Support of the
Aging Society at the Sub-District Level

อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์¹ ศศิกิจจ์ อัจฉัย² และอาณัติ เดชจิตร์³
Anongnat Kaewpaitoon, Sasikit Amchui and Anat Detjit

Received: May 17, 2023

Revised: July 06, 2023

Accepted: July 19, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่นักบริหารชุมชนกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล 2) พัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล และ 3) ถอดบทเรียนการพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยคณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายในพื้นที่ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์การรวบรวมข้อมูลโดย การวางแผน การปฏิบัติ ประเมินผลสะท้อนผลการขับเคลื่อนกิจกรรม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) ศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่นักบริหารชุมชนกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล พบว่า นักบริหารชุมชนมีหน้าที่ 1.1) ด้านส่งเสริมสุขภาพ 1.2) ด้านป้องกันสุขภาพ 1.3) ด้านการรักษาสุขภาพเบื้องต้น 1.4) ด้านการฟื้นฟูสุขภาพ 2) การพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบลพบว่า การพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธได้นำหลักภavana 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนานักบริหารชุมชนในการดูแลผู้สูงวัย 2.1) ด้านส่งเสริมสุขภาพ (กายภavana) ได้รับการพัฒนาทางกาย 2.2) ด้านการป้องกัน (ศีลภavana) ได้รับการพัฒนาทางพฤติกรรม 2.3) ด้านการรักษา (จิตตภavana) ได้รับการฝึกพัฒนาทางจิตใจ 2.4) ด้านการฟื้นฟู (ปัญญาภavana) ได้พัฒนาทางปัญญาได้รับความรู้ในการฟื้นฟูร่างกายและจิตใจผู้สูงวัย ด้วยหลักการที่ถูกต้องเหมาะสม และ 3) ถอดบทเรียน

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: anongnatmam102@gmail.com, Tel. 081-5325152

การพัฒนา นักรับบาลชุมชนวิถีพุทธกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จมีการวางแผนที่ชัดเจน การมีส่วนร่วมของชุมชน ภาครัฐเครือข่าย ผู้นำท้องถิ่น/นักจัดการงานชุมชนด้านบริหาร การนำหลักธรรมหลักภavana 4 เข้ามาประยุกต์ในมิติสุขภาพได้ความรู้ ทักษะ คติ ทักษะปฏิบัติที่เหมาะสมกับผู้สูงวัย

คำสำคัญ: การพัฒนา, นักรับบาลชุมชนวิถีพุทธ, สังคมสูงวัย

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study and analyze the roles and responsibilities of community caregivers in supporting an aging society at the sub-district level; 2) to develop Buddhist community caregivers and support an aging society at the sub-district level; and 3) to extract lessons from the development of Buddhist community caregivers and supporting the aging society at the sub-district level. It was an action research. The research team has determined the target area in Nong Nom Wua Subdistrict, Lat Yao District, Nakhon Sawan Province. Collecting data was done by planning, implementing, evaluating, and reflecting the results of driving activities. Descriptive content analysis was used. The results of the research found that 1) study and analysis of the roles and responsibilities of community caregivers and supporting the aging society at the sub-district level found that community caregivers had responsibilities: 1.1) health promotion aspect, 1.2) health prevention aspect, 1.3) primary health care aspect, 1.4) restoring health aspect; 2) development of Buddhist community caregivers and supporting the aging society at the sub-district level found that the development of Buddhist community caregivers has applied Bhavana 4 to the development of community caregivers in taking care of the elderly, 2.1) health promotion (Kayabhavana) has been physically developed, 2.2) prevention (Silabhavana) received behavioral development, 2.3) treatment (Cittabhavana) received mental development training, 2.4) rehabilitation (Panyabhavana) received intellectual development, gained knowledge in rehabilitating the body and mind of the elderly with correct and appropriate principles; and 3) extracting lessons from

the development of Buddhist community caregivers and supporting the aging society at the sub-district level found that the factors affecting success were clearly planned. Community participation, network partners, local leaders/community organizers in the field of care, applying Bhavana 4 to the health dimension will gain knowledge, attitude, and practical skills appropriate for the elderly.

Keywords: Development, Buddhist Community Caregivers, Aging Society

บทนำ

สถานการณ์ปัญหาผู้สูงอายุ รัฐบาลจึงได้เห็นถึงความจำเป็นและมุ่งเน้นการดูแลผู้สูงอายุ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือทำอย่างไรจะป้องกันไม่ให้ผู้สูงอายุที่ยังมีร่างกายที่สมบูรณ์ไม่ให้เกิดการเจ็บป่วยจนเกิดภาวะพึ่งพิงรัฐบาลจึงได้สนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมในการดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงอย่างเหมาะสม ให้แก่สำนักงานกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เป็นพิเศษ สำหรับดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในการจัดการดูแลทางการแพทย์ ให้แก่ผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียงตามชุดสิทธิประโยชน์โดยมีกระทรวงสาธารณสุขร่วมกับสำนักงานกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกันดำเนินการบริหารจัดการตั้งเป้าหมายทั่วประเทศในการดำเนินงานใน 3 ปี (พ.ศ. 2559-2560) โดยในปีแรก (พ.ศ. 2559) จัดบริการดูแลผู้สูงอายุกลุ่มที่มีภาวะพึ่งพิง 100,000 ราย (ร้อยละ 10) ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 1,000 ตำบล ส่วนในปีที่ 2 (พ.ศ. 2560) ครอบคลุมพื้นที่และผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมาย 500,000 ราย (ร้อยละ 50) ในพื้นที่ 5,000 ตำบล และขยายเต็มพื้นที่ครอบคลุมผู้สูงอายุ 1,000,000 ราย (ร้อยละ 100) ในปีที่ 3 (พ.ศ. 2561) โดยคาดหวังให้ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน และกลุ่มติดเตียงได้รับการดูแลจากทีมสหสาขาวิชาชีพจากหน่วยบริการปฐมภูมิและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบลบริการดูแลด้านสุขภาพถึงที่บ้านอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอตามปัญหาสุขภาพตามชุดสิทธิประโยชน์ โดยการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชนและท้องถิ่น (อนันต์ อนันตกุล, 2560)

การพัฒนากระบวนการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวโดยชุมชน/อปท. การผลักดันระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว เพื่อให้มีผลเป็นรูปธรรมครอบคลุมทั้งมิติด้านสังคม สุขภาพ เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อม รวมทั้งการเพิ่มขีดความสามารถของครอบครัว ชุมชน ในการร่วมให้การดูแลผู้สูงอายุระยะยาวที่เป็นการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวทั้งในภาวะปกติและภาวะฉุกเฉิน ทั้งในมิติการดูแลตนเอง การดูแลโดยครอบครัว การดูแลโดยบุคลากรด้านผู้สูงอายุ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดูแลโดยองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลก่อนที่มรสหัสสาขาวิชาชีพของหน่วยบริการปฐมภูมิและเครือข่ายโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล ให้บริการดูแลด้านสาธารณสุขถึงที่บ้านอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ตามปัญหาสุขภาพและชุดสิทธิประโยชน์โดยการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชนและท้องถิ่นให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรีเข้าถึงบริการอย่างถ้วนหน้าและเท่าเทียมเป็นการสร้างสังคมแห่งความเอื้ออาทร และสมานฉันท์สามารถลดภาระงบประมาณค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพภาครัฐตลอดจนสนับสนุน และพัฒนาอาชีพผู้ช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุควบคู่ไปกับการพัฒนาทีมหมอครอบครัวและอาสาสมัครในชุมชน จะเห็นได้ว่าการดูแลสุขภาพของคนในชุมชนจะมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำตำบล อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครบริหารท้องถิ่น ญาติผู้ดูแลช่วยดูแลผู้สูงอายุในด้านสุขภาพ ด้วยเหตุผลที่ว่า การอาสาดูแลไม่ว่าจะเป็นอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน อาสาสมัครบริหารท้องถิ่น ครอบครัว ตลอดคนในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องให้ความรักและสนใจผู้ที่เข้าสู่วัยสูงอายุในสังคมชุมชนโดยต้องมีใจรักและจิตอาสาในการให้บริการในการดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุเพื่อมีสุขภาพที่ดี และการได้รับการคุ้มครองทางสังคมโดยคนในชุมชนสร้างความร่วมมือกับท้องถิ่นในการเฝ้าระวังผู้สูงอายุในชุมชนโดยเฉพาะผู้ที่เข้าสู่วัยสูงอายุที่อยู่ตามลำพัง เพื่อคุ้มครองผู้สูงอายุให้มีสุขภาพที่ดี ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีโดยนำหลักภavana 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคนให้ดีขึ้น ซึ่งกระบวนการของหลักภavana 4 ได้แก่ 1) กายภavana คือ การพัฒนากาย 2) สีลภavana คือ การพัฒนาการประพฤติ 3) จิตตภavana คือ การพัฒนาจิต 4) ปัญญาภavana คือ การพัฒนาปัญญาให้ได้รับความรู้ที่ศนะคติและทักษะปฏิบัติจริงในการพัฒนาคนในชุมชน (พระสุเวทย์ คุณรัตนโน (น้อย) และคณะ, 2565)

จากเหตุผลที่ได้กล่าวข้างต้นเป็นสาเหตุหนึ่งที่ต้องมีการพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธเนื่องจากสภาพปัญหาที่ลูกหลานญาติ ผู้ดูแลใกล้ชิด ตลอดจนผู้มีหน้าที่อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครบริหารท้องถิ่น ในด้านสุขภาพ ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลเอาใจใส่ โดยเฉพาะด้านจิตใจของผู้สูงอายุเพื่อเป็นการพัฒนาโดยให้คนในชุมชนที่มีบทบาทดูแลผู้สูงอายุที่มีจิตใจมีจิตอาสา จิตสาธารณะในการให้บริการประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำตำบล อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน อาสาสมัครบริหารท้องถิ่น และคนในครอบครัวตลอดประชาชนในชุมชนได้มีบทบาทเป็นนักบริหารชุมชนวิถีพุทธโดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการอาสาดูแลผู้สูงอายุคณะผู้วิจัยเห็นว่าผู้สูงอายุในประเทศไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และเป็นที่ยอมรับอยู่แล้วว่าศาสนาพุทธมีหลักธรรมหลากหลายสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดูแลคนในชุมชนหรือผู้สูงอายุให้มีสุขภาพกายใจที่มีคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์ หลักธรรมในการพัฒนาฝึกอบรมด้าน

กาย พุทธกรรมทางสังคม จิตและปัญญา หลักภาวนา 4 คือ กายภาวนา สีสภาวนา จิตตภาวนาและ ปัญญาภาวนาสามารถนำมาพัฒนาคนในการฝึกอบรมเพื่อให้ครอบครัวแห่งการส่งเสริมสุขภาพวิถีพุทธ นำหลักธรรมเหล่านี้มาเพิ่มการพัฒนาให้กับอาสาสมัครเพื่อให้ดูแลผู้สูงอายุเป็นนักบริหารชุมชน วิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุเป็นการดูแลสุขภาพในมิติด้านสุขภาพในการรองรับผู้สูงอายุในระดับตำบล ทั้งนี้คณะผู้วิจัย จึงได้คัดเลือกพื้นที่แบบเฉพาะเจาะจง ลงพื้นที่ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อศึกษาถึงการพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธโดยนำหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาหลักภาวนา 4 เพื่อพัฒนาอาสาสมัครในการดูแลในมิติสุขภาพทางกายและใจให้แก่ผู้ ที่กำลังเข้าสู่วัยสูงอายุในการใช้หลักธรรมภาวนา 4 มาพัฒนานักบริหารชุมชนจะทำให้เกิดความ แตกต่างตรงที่นักบริหารชุมชนมีหน้าที่ดูแลสุขภาพตามหลักวิชาการที่ได้ศึกษาเพียงอย่างเดียวเมื่อมี การพัฒนาโดยใช้หลักภาวนา 4 เป็นนักบริหารชุมชนวิถีพุทธจะพัฒนาเรื่องจิตใจทั้งตัวนักบริหาร ชุมชนเองที่ต้องมีความเข้มแข็งอดทนกายภาวนาในการดูแลผู้สูงอายุ มีสีสภาวนาในด้านพฤติกรรมที่ ทางสังคมที่มีความเมตตาต่อผู้สูงอายุ มีจิตตภาวนาในการฝึกจิตให้เห็นอกเห็นใจผู้สูงอายุ ตลอดจน ปัญญาภาวนาฝึกปัญญาในการแก้ไขปัญหาพื้นที่ทั้งร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุเพื่อขับเคลื่อนสู่การ พัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธให้เป็นต้นแบบเป็นนวัตกรรมเชิงพุทธเพื่อเป็นการเสริมพลังทางสังคม เพื่อเป็นแนวทางให้ชุมชนและสังคมให้เข้มแข็ง ให้สอดคล้องกับนโยบายระดับชาติที่ต้องการพัฒนา คนเพื่อสร้างศักยภาพในมิติสุขภาพทุกช่วงวัย ให้เก่ง ดี และมีคุณภาพ มีความพร้อมทั้งร่างกายและ จิตใจพร้อมในการพัฒนาการที่รอบด้านและมีสุขภาพที่ดีในทุกช่วงวัย เป้าหมายเป็นการรองรับ การเปลี่ยนแปลงการคุ้มครองทางสังคมเพื่อรองรับเข้าสู่สังคมสูงอายุระดับตำบลในระดับพื้นที่ตำบล ซึ่งมีศักยภาพในการที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนให้เจริญขึ้นอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่นักบริหารชุมชนกับการรองรับสังคมสูงอายุระดับ ตำบล
2. เพื่อพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธกับการรองรับสังคมสูงอายุระดับตำบล
3. เพื่อถอดบทเรียนการพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธกับการรองรับสังคมสูงอายุระดับ ตำบล

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายในการขับเคลื่อนพัฒนาการคุ้มครองทางสังคมเพื่อรองรับสังคมสูงวัยกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่เป้าหมาย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย ประชาชนที่อยู่ในตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ อาสาสมัครบริหารท้องถิ่น อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน สาธารณสุขประจำตำบล พระสงฆ์และสามเณร ญาติผู้สูงอายุ นักจัดการชุมชนด้านบริหารชุมชน จำนวน 27 รูป/คน ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงศึกษาบริบทพื้นที่เกี่ยวกับสุขภาพผู้สูงอายุ บทบาทหน้าที่อาสาสมัคร ข้อมูลประชากรในชุมชนและการพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีมุทกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบลที่มีความเหมาะสมกับชุมชนเป็นการคุ้มครองทางสังคมเพื่อรองรับเข้าสู่สังคมสูงวัยเพื่อเป็นการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนให้เจริญขึ้น

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติ (Action research) เพื่อออกแบบพัฒนากิจกรรมและการพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีมุทเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ตามแนวคิดของ (Kemmis, S. & McTaggart, R., 1988) คือ

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน

1) การประสานงานพื้นที่เป้าหมายเพื่อชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย ประสานความร่วมมือ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี สร้างความไว้วางใจ และการยอมรับ รวมทั้งแนะนำทีมงานวิจัย แนวคิด หลักการความสำคัญ และขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการและจัดทำบันทึกในการลงภาคสนาม

2) การประชุมแกนนำระดับชุมชนเพื่อทำความเข้าใจหน้าที่นักบริหารชุมชนโดยร่วมรับฟังแนวทางการขับเคลื่อน และสร้างกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีมุทเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล

3) การประชุมระดับตำบล เพื่อการวิเคราะห์ชุมชนบทบาทหน้าที่นักบริหารชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุในการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การรักษา การฟื้นฟู โดยจัดประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วมเปิดพื้นที่รับฟังความเห็นของตัวแทนผู้ดูแลผู้สูงอายุ

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนปฏิบัติ

1) การพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีมุท (การส่งเสริมสุขภาพ การให้ความรู้ด้านสุขภาพ) ตามหลักทฤษฎี 4 ภายทฤษฎี เป็นกระบวนการพัฒนาเพื่อสร้างให้นักบริหารชุมชนให้

ความรู้เรื่องสุขภาพให้คำแนะนำเพื่อนำความรู้ที่ได้พัฒนาไปแนะนำสุขภาพผู้สูงวัยที่อยู่ในตำบล เกื้อกูลการส่งเสริมสุขภาพ ฝึกพัฒนาด้านร่างกายให้กับคนในชุมชนให้คำแนะนำสามารถถ่ายทอด ความรู้ความสามารถให้กับผู้อื่นที่นำความรู้ไปใช้ในการดูแลสุขภาพผู้สูงวัยให้มีสุขภาพทางกาย เพื่อ เป็นการคุ้มครองทางสังคมในการรองรับเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับตำบล

2) การพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธ (ด้านการป้องกัน สื่อสารสัมพันธ์ภาพด้าน สุขภาพ) ตามหลักภาวา 4 สีสภาวาเป็นการพัฒนานักบริหารชุมชนพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านป้องกันสุขภาพของผู้สูงวัยโดยให้เกิดความเข้าใจในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารในการป้องกัน สุขภาพของผู้สูงวัยในการปรับตัวยอมรับและก่อให้เกิดกำลังใจเพื่อเป็นการคุ้มครองทางสังคมในการ รองรับเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับตำบล

3) การพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธ (ด้านการรักษา จิตสาธารณะ) ตามหลัก ภาวา 4 จิตตภาวาเป็นการพัฒนานักบริหารชุมชนในการช่วยเหลือรักษาผู้สูงวัยเบื้องต้น โดยมีจิต อาสา จิตสาธารณะโดยนำหลักจิตภาวามาพัฒนาทางจิตใจ ในการให้กำลังใจมีทัศนคติด้านบวก ให้แก่ผู้สูงวัย และมีจิตใจที่เกื้อกูลให้แก่ผู้สูงวัย โดยใช้การรวมกลุ่มของผู้สูงวัยเพื่อให้เกิดความสุขทาง จิตใจ การป้องกันรักษาสุขภาพ ให้ความช่วยเหลือในการรักษาเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้สูงวัยเพื่อ เป็นการคุ้มครองทางสังคม

4) การพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธ (ฟื้นฟู แก้ปัญหาประโยชน์สุขร่วมกัน) ตาม หลักภาวา 4 ปัญญาภาวา การพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธเป็นการฝึกอบรมเจริญปัญญาเพื่อ สร้างความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ให้รู้จักคิดพิจารณา แก้ปัญหาด้วยปัญญา มีจิตใจเป็นสุขโดยผ่าน กิจกรรมการฝึกอบรม หลังจากนั้นได้นำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการพัฒนามาดูแลฟื้นฟูผู้สูงวัยและคน ในชุมชนให้สามารถแก้ไขปัญหาสุขภาพโดยปัญญาเป็นตัวแก้ปัญหาช่วยให้ผู้สูงวัยเข้าใจความจริง และส่งผลให้อยู่กับความจริงได้อย่างมีความสุขการฟื้นฟูดูแลสุขภาพของผู้สูงวัยในการดำเนินชีวิต

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินผลกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 4 สะท้อนผลการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ การประเมินผลผ่านการทบทวนหรือ หลังกิจกรรม AAR (After Action Review) เพื่อวิเคราะห์ว่าเกิดเหตุอะไร สาเหตุของการเกิด และสามารถดำเนินการให้ดีกว่าเดิมได้อย่างไร โดยเอาบทเรียนจากความสำเร็จและความล้มเหลวของ การทำงานที่ผ่านมา เพื่อนำมาซึ่งการพัฒนาหรือการปรับปรุงการทำงาน การสะท้อนผลของกลุ่ม ทำงาน ความมีส่วนร่วมในการทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้น อะไรคือสิ่งที่เกิดขึ้นจริง สาเหตุของการเกิดและ สิ่งที่ได้เรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คณะผู้วิจัยจึงได้กำหนดเครื่องมือหลักที่จะนำมาใช้ในกระบวนการวิจัย ดังนี้

1) แบบบันทึกภาคสนาม (Field Notes) เป็นการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกต โดยทีมวิจัยและนักวิจัยชุมชน เป็นการสังเกตพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม ผู้รับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ

2) แบบประชาคมตำบล สำหรับการประชาคมผู้แทนทั้ง 9 หมู่บ้าน เพื่อร่วมกัน ทบทวนเป้าหมายที่จะนำไปสู่การคุ้มครองและดูแลผู้สูงอายุให้ครอบคลุมในมิติสุขภาพผ่านชุด กิจกรรมปฏิบัติการพัฒนาชุมชนด้านการพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธ

3) ชุดกิจกรรมปฏิบัติการพัฒนาชุมชนและพัฒนานักจัดการชุมชนด้านนักบริหาร ชุมชนเป็นชุดกิจกรรมในการพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล

4) แบบประเมินจากการสังเกตการณ์ของนักวิจัยและผู้ร่วมวิจัยท้องถิ่นการให้ ความร่วมมือในการทำกิจกรรม

สรุปผลการวิจัย

1. ศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่นักบริหารชุมชนกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล หนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า บทบาทหน้าที่นักบริหารชุมชนที่เป็น อาสาสมัครบริหารท้องถิ่น อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน สาธารณสุขประจำตำบล พระสงฆ์สามเณร ญาติผู้สูงอายุ ช่วยดูแลผู้สูงอายุในด้านสุขภาพ มีบทบาทหน้าที่โดย 1) ด้านส่งเสริมสุขภาพ ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพเบื้องต้น 2) ด้านป้องกันให้การดูแลในการป้องกันรักษาเบื้องต้นกับผู้สูง วัย 3) ด้านรักษา ช่วยรักษาอาการเบื้องต้น 4) ด้านฟื้นฟู ช่วยฟื้นฟูทั้งด้านร่างกายและจิตใจ จาก การทำงานในบทบาทหน้าที่ได้วิเคราะห์ปัญหาและความต้องของชุมชนยังพบอีกว่านักบริหารชุมชน บางรายยังขาดความรู้ความเข้าใจทักษะปฏิบัติในการดูแลผู้สูงอายุในด้านสุขภาพ ด้านป้องกัน ด้าน รักษา ด้านฟื้นฟูดูแลที่เหมาะสมเพราะเนื่องจากนักบริหารชุมชนบางรายมีภาระในการทำงานบาง รายยังมีทัศนคติไม่ดีกับผู้สูงอายุในขณะปฏิบัติหน้าที่

2. การพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล พบว่า

2.1 การพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธ (ด้านส่งเสริมสุขภาพ) ตามหลักภาวนา 4 ภายภาวนา คือ การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้อารมณ์ดีต่อ เกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลาย ภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ เป็นการฝึกอบรมทางกาย ให้เกิดความรู้ความเข้าใจด้านการส่งเสริมสุขภาพด้วยหลักการ และเป็นการฝึกทางกายให้เกิดการ

พัฒนาทางกายโดยนำหลักกายภาวนามาประยุกต์และปรับในการฝึกนักบริหารลชมนววิธิพุทธิกให้มีกายเตรียมพร้อมในการดูแลและมีปฏิสัมพันธ์ทางกายภาพให้กับผู้สูงวัยและทุกช่วงวัยในการดูแลฝึกกายที่พร้อมทั้งความรู้และทักษะในการที่จะดูแลผู้สูงวัยและคนในชุมชน ผ่านกิจกรรม 1) กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพด้วยหลักการ ผลที่ได้รับนักบริหารลชมนววิธิพุทธิกได้รับความรู้ความเข้าใจหลักการดูแลสุขภาพนำไปปฏิบัติและดูแลผู้สูงวัยเป็นอย่างดี และ 2) กิจกรรมออกกำลังกายสไตล์หนองนมวัว นักบริหารลชมนววิธิพุทธิกได้ฝึกกายในกิจกรรมได้ความรู้ในการออกกำลังกายท่าที่เหมาะสมให้กับผู้สูงวัย ได้นำความรู้การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพผู้สูงวัยโดยนักบริหารลชมนววิธิพุทธิกนำไปฝึกปฏิบัติการออกกำลังกายให้กับผู้สูงวัยถูกต้องและเหมาะสมทำให้ผู้สูงวัยมีส่วนร่วมในการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพในชุมชน

2.2 การพัฒนานักบริหารลชมนววิธิพุทธิก (ด้านป้องกัน) ตามหลักภาวนา 4 สีลภาวนา คือ การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กันเป็นการพัฒนาทางพฤติกรรมในการป้องกันสุขภาพ ผ่านกิจกรรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ได้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันสุขภาพความเข้าใจทางหลักการในปัจจุบันและด้านป้องกันสุขภาพโดยปรับใช้หลักภาวนา 4 สีลภาวนาฝึกพัฒนาพฤติกรรม (สีลภาวนา) ในการป้องกันสุขภาพ สื่อสารสัมพันธ์ทางด้านสุขภาพ ฝึกพัฒนาพฤติกรรมนักบริหารลชมนววิธิพุทธิกให้มีความเกื้อกูลช่วยเหลือในการป้องกันสุขภาพ สีลภาวนามีพฤติกรรมความรับผิดชอบในการดูแลเอาใจใส่การป้องกันสุขภาพผู้สูงวัย ความสัมพันธ์การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงวัย ผลที่ได้คือนักบริหารลชมนววิธิพุทธิกมีความเห็นอกเห็นใจผู้สูงวัยมีความรักเมตตาเกิดการปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักบริหารลชมนววิธิพุทธิกกับผู้สูงวัยในตำบล

2.3 การพัฒนานักบริหารลชมนววิธิพุทธิก (ด้านการรักษา) ตามหลักภาวนา 4 จิตตภาวนา คือการเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญองงามด้วย มีคุณธรรม เป็นการพัฒนาทางจิตใจให้เข้มแข็งมีความรับผิดชอบในการรักษาสุขภาพให้กับผู้สูงวัย ผ่านกิจกรรม 1) กิจกรรมการประเมินคัดกรอง และการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงวัยกลุ่มติดบ้านและเตียง 2) กิจกรรมการประเมินคัดกรอง และการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงวัยกลุ่มติดบ้านและสังคม ได้นำความรู้เกี่ยวกับการรักษาแผลกดทับและประยุกต์หลักภาวนา 4 จิตตภาวนาในการฝึกพัฒนาตนให้มีจิตใจที่เข้มแข็งโดยนำหลักภาวนา 4 จิตตภาวนามาดูแลสุขภาพจิตใจผู้สูงวัยติดบ้าน ติดเตียงและติดสังคม ประยุกต์หลักภาวนา 4 จิตตภาวนา ผลที่ได้จากการพัฒนานักบริหารลชมนววิธิพุทธิกคือนักบริหารลชมนววิธิพุทธิกมีความเข้มแข็งทางจิตใจไม่รังเกียจที่จะดูแลผู้สูงวัยติดบ้าน ติดเตียงและติดสังคม ผู้สูงวัยก็เกิดความ

ไว้วางใจไม่คิดว่าตัวเองเป็นภาระให้กับลูกหลานยอมให้นักบริหารชุมชนวิถีพุทธในการดูแลเอาใจใส่ สงเคราะห์ผู้สูงวัยและคนในชุมชน

2.4 การพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธ (การฟื้นฟู แก้ไขปัญหาประโยชน์สุข ร่วมกัน) ตามหลักภาวนา 4 ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรม ปัญญา ให้รู้ เข้าใจ สิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลก และแก้ไขปัญญาที่เกิดขึ้นได้ด้วย ปัญญา เป็นการพัฒนาทางปัญญาให้รอบรู้ในการฟื้นฟูสุขภาพผู้สูงวัย ผ่านกิจกรรม กิจกรรมความรู้ ฟื้นฟูสุขภาพจิตดี ผลได้รับนักบริหารวิถีพุทธได้รับความรู้เกี่ยวกับการฟื้นฟูสุขภาพทั้งร่างกายและ จิตใจฝึกพัฒนาปัญญาให้มีความรู้ความเข้าใจมีทัศนคติที่ดีต่อการดูแลผู้สูงวัย ผู้สูงวัยเมื่อได้รับการ ดูแลฝึกปฏิบัติจากนักบริหารชุมชนวิถีพุทธผู้สูงวัยเกิดการพัฒนาปัญญาผลการพัฒนาปัญญา ปรับเปลี่ยนมุมมองของผู้สูงวัยฟื้นฟูจิตใจและร่างกายโดยใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาเพื่อประโยชน์ สุขส่วนร่วมในชุมชนได้

3. ถอดบทเรียนการพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับ ตำบล พบว่า

3.1 ความสำเร็จที่คาดหวังจากกิจกรรมการพัฒนานักบริหารชุมชนได้นักบริหาร ชุมชนวิถีพุทธโดยนักบริหารวิถีพุทธสามารถนำหลักการ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านป้องกัน ด้าน การรักษาด้านการฟื้นฟูนำเอาหลักภาวนา 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมมาประยุกต์กับมิติสุขภาพในการดูแลผู้ สูงวัยในระดับตำบลได้

3.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) การวางแผนที่ชัดเจน ผู้นำใน ตำบล แคนนำนักจัดการงานชุมชนด้านบริหาร วางแผนการจัดกิจกรรมเห็นความสำคัญในการ พัฒนากิจกรรมนักบริหารชุมชนวิถีพุทธมีการเชื่อมประสานระหว่างชุมชนผู้บริหารท้องถิ่นให้การ สนับสนุนในการทำกิจกรรมติดตามอย่างจริงจัง เพื่อให้ทันกับบริบทได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทุก กิจกรรม 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้นำ นายกอบต. ผอ.โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล แคนนำนักจัดการงานชุมชนด้านบริหาร อสม. อาสาสมัครท้องถิ่น พระเบและสามเณร และญาติ ผู้ดูแลผู้สูงวัยมีส่วนร่วมในการพัฒนานักบริหารวิถีพุทธ 3) ภาครัฐเครือข่ายในพื้นที่ให้ความร่วมมือ จากการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนานักบริหารวิถีพุทธในพื้นที่ พบว่า ได้รับความร่วมมือจากชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหนองนมวัว วัดและองค์การบริหารส่วนตำบลหนองนมวัว และแกนนำนักจัดการงานชุมชนด้านบริหาร ในตำบลหนองนมวัวร่วมการประสานงานคนในชุมชน เพื่อร่วมกิจกรรมพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธในตำบลของทุกกิจกรรมมีการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือ สังคมตำบลหนองนมวัว และยังมีภาคีเครือข่ายในการช่วยเหลือสังคม คือ ศูนย์ปฏิบัติการไม่ทิ้งใคร

ไว้ข้างหลังจังหวัดนครสวรรค์และศูนย์สาธารณสุขสงเคราะห์คณะสงฆ์อำเภอลาดยาว ซึ่งมีศูนย์กลางที่วัดหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์เพื่อเป็นการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบลและคนในสังคมในมิติสุขภาพ 4) การรับฟังปัญหาในการทำกิจกรรม จากการจัดเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนา นักบริหารชุมชนวิถีพุทธในพื้นที่ พบว่า เมื่อเกิดปัญหาในการขับเคลื่อนกิจกรรม จะมีการประเมินปัญหาและร่วมกันหาแนวทางเพื่อแก้ปัญหาโดยผ่านกระบวนการพูดคุย การแสดงความคิดเห็น การติดตาม ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงในการทำกิจกรรมทุกกิจกรรม 5) ผู้นำท้องถิ่น/จากการขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธพบว่า ได้รับความร่วมมือจากผู้นำท้องถิ่นท้องถิ่น ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองนมวัว นักจัดการงานชุมชนด้านบริหาร ในการให้การสนับสนุน อย่างจริงจัง การประสานระหว่างเครือข่าย ในการจัดอบรมพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ทักษะปฏิบัติการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การรักษา การฟื้นฟู แก่ประชาชนในตำบลหนองนมวัว และผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรม รวมถึงยังมีอาสาสมัครบริหารท้องถิ่น สาธารณสุขที่คอยเป็นที่ปรึกษาในชุมชนเพื่อคอยสนับสนุน ให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำในการดูแลผู้สูงวัยและคนในชุมชน

3.3 ปัญหาและข้อจำกัด 1) ในปี 2565 สถานการณ์ โควิด-19 ยังเป็นช่วงแพร่ระบาดอยู่ การทำงานการกำหนดกิจกรรมการดำเนินงานที่ระบุ วัน เวลาไว้อย่างชัดเจนต้องเลื่อนกำหนดการในการลงจัดกิจกรรม 2) ข้อจำกัดของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในช่วงเวลาไม่ตรงกัน ข้อจำกัดของผู้เข้าร่วมกิจกรรมประกอบกับมีอาชีพการทำเกษตรและในช่วงเวลาการทำกิจกรรมเป็นช่วงที่ต้องใช้เวลาตรงกันกับกิจกรรมในการพัฒนาส่งผลให้การทำกิจกรรมล่าช้าเพราะในกิจกรรมต้องอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนในการจัดกิจกรรมในการพัฒนา

3.4 สิ่งที่ได้เรียนรู้/ คุณค่า /ความภูมิใจ คือนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์วิถีพุทธในมิติสุขภาพในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การรักษา และฟื้นฟูได้ความรู้ ทักษะ ทักษะปฏิบัติที่เหมาะสมกับผู้สูงวัย

3.5 ก่อให้เกิดความยั่งยืนในชุมชน 1) การประสานงานทุกภาคส่วน รพ.สต. อบต. วัด ตลอดจนคนในชุมชนต้องให้ความร่วมมือประสานงานรวมทั้งขยายผลนักบริหารวิถีพุทธ ให้การส่งเสริมสุขภาพ ป้องกัน รักษา ฟื้นฟู เป็นการรักษาพยาบาลเบื้องต้นในชุมชน มีศูนย์รวมข้อมูลข่าวสารและศูนย์กลางในการแก้ปัญหาสุขภาพให้กับคนในชุมชน ซึ่งเป็นงานภาคประชาชนที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้คนในชุมชนในพื้นที่ดูแลรักษาสุขภาพด้วยตนเองตลอดจนผู้สูงวัยในตำบลเพื่อเป็นการรองรับรองรับสังคมผู้สูงวัย 2) ขยายผลนักบริหารชุมชนวิถีพุทธนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักการดูแลในมิติสุขภาพในยุคปัจจุบันโดยขยายผลการพัฒนานักบริหาร

ชุมชนวิถีพุทธไปตำบลที่สนใจ 3) สร้างเครือข่ายทั้งท้องถิ่น ท้องที่ และองค์กรภาครัฐต่าง ๆ ในชุมชนและนอกพื้นที่ในมิติสุขภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการพัฒนาสำนักบริหารชุมชนวิถีพุทธกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล โดยคณะผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่นักบริหารชุมชนกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล หนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า บทบาทหน้าที่นักบริหารชุมชนที่เป็นอาสาสมัครบริหารท้องถิ่น อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน สาธารณสุขประจำตำบล พระสงฆ์สามเณร ญาติผู้สูงวัย ช่วยดูแลผู้สูงวัยในด้านสุขภาพ มีหน้าที่โดย 1) ด้านส่งเสริมสุขภาพ ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพเบื้องต้น 2) ด้านป้องกันให้การดูแลในการป้องกันรักษาเบื้องต้นกับผู้สูงวัย 3) ด้านรักษา ช่วยรักษาอาการเบื้องต้น 4) ด้านฟื้นฟู ช่วยฟื้นฟูทั้งด้านร่างกายและจิตใจที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมตระกูล ราศิริ, สุชาติ อินทรกำแหง ณ ราชมังคลาภิเษก และธิดารัตน์ ราศิริ (2558) พบว่า ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับสุขภาพถ่ายทอดประชาสัมพันธ์ตลอดจนการให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพ ติดตาม เฝ้าระวังป้องกันตลอดจนการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ ซึ่งบางครั้งมีงานเฉพาะกิจที่เสริมบทบาทหน้าที่ที่ต้องบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น หน่วยงานกระทรวงสาธารณสุข ควรนำผลการศึกษา ไปใช้ในการพัฒนาบทบาทของอาสาสมัครไทย รวมถึงสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้สอดคล้องกับบริบทหน้าที่ที่เป็นจริงและเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันของประเทศไทย ยังสอดคล้องงานวิจัยของจุฬารัตน์ โสตะ (2554) พบว่า มีความรู้ ทักษะและการปฏิบัติในการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค การรักษา และการฟื้นฟูของบุคคลจะมีความสัมพันธ์กันกล่าวคือ หากบุคคลมีความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและความรู้เกี่ยวกับการป้องกัน รักษาและฟื้นฟูตนเองและผู้อื่นและมีทัศนคติที่ดีต่อแนวทางปฏิบัติพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กันในทิศทางใดถ้ามีความสัมพันธ์ทางบวกให้ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นให้มาก ถ้าสัมพันธ์ทางลบจะต้องเปลี่ยนทัศนคติ กระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการดูแลสุขภาพและพัฒนาคนในชุมชนให้กล้าปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องเพื่อสุขภาพที่ดีต่อไป

2. การพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล พบว่า 2.1 การพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธ (ด้านส่งเสริมสุขภาพ) ตามหลักภาวะ 4 ภาวะภาวะ เป็นการพัฒนาทางกาย ฝึกอบรมทางกายให้เกิดความรู้ความเข้าใจด้านการส่งเสริมสุขภาพด้วยหลักการ

มีทัศนคติที่ดีมีทักษะปฏิสัมพันธ์ทางกายภาพให้กับผู้สูงวัยและทุกช่วงวัยในการดูแลฝึกกายที่พร้อมทั้งความรู้และทักษะในการที่จะดูแลผู้สูงวัยและคนในชุมชน 2.2 การพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธ (ด้านการป้องกัน) ตามหลักภavana 4 สีสภavana พบว่านักบริหารชุมชนได้ฝึกพัฒนาพฤติกรรม (สีสภavana) ในการป้องกันสุขภาพ สื่อสารสัมพันธ์ทางด้านสุขภาพฝึกพฤติกรรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจทักษะปฏิบัติในการป้องกันสุขภาพ สีสภavana มีพฤติกรรมความรับผิดชอบ ความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงวัย 2.3 การพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธ (ด้านการรักษา) ตามหลักภavana 4 จิตตภavana พบว่า ด้านการรักษานักบริหารชุมชนวิถีพุทธต้องฝึกพัฒนาจิตให้เกิดการเข้มแข็งในการดูแลรักษา มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการรักษาสุขภาพและมีทัศนคติกับผู้สูงวัยในแง่บวกเอาใจเขามาใส่ใจเรา ฝึกจิตให้เข้าใจสถานการณ์ในช่วงของผู้สูงวัยฝึกพัฒนาจิตให้คิดทำประโยชน์ให้กับส่วนร่วมในการรักษาดูแลส่งเสริมผู้สูงวัยและคนในชุมชน 2.4 การพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธตามหลักภavana 4 ปัญญาภavana พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นนักบริหารวิถีพุทธการฝึกพัฒนาปัญญาให้มีความรู้ความเข้าใจมีทัศนคติต่อการดูแลผู้สูงวัย พัฒนาปัญญาปรับเปลี่ยนมุมมองของผู้สูงวัยฟื้นฟูจิตใจและร่างกายโดยนักบริหารชุมชนวิถีพุทธใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาเพื่อประโยชน์สุขส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงวัยและคนในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2549) หลักภavana 4 มีการพัฒนา 4 ด้าน 1) การพัฒนาด้านกาย (กายภavana) การพัฒนาทางกายให้มีความสัมพันธ์ภาพที่ดีในการช่วยเหลือผู้สูงวัยรู้จักใช้กายให้การดูแลผู้สูงวัยให้มีสุขภาพทางกายที่มีความสุขและแข็งแรง 2) การพัฒนาด้านพฤติกรรมทางสังคม (สีสภavana) การพัฒนาด้านพฤติกรรมทางสังคม การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้สูงวัย มีความสัมพันธ์ที่ให้ความเกื้อกูลกันสามารถให้ความรักและการแสดงออกกับผู้สูงวัยมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงวัยการฝึกพฤติกรรมให้พร้อมที่ปฏิบัติต่อผู้อื่นในด้านสัมพันธ์พูดคุยเกี่ยวกับสุขภาพ 3) การพัฒนาด้านจิตใจ (จิตตภavana) การพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งในการที่จะดูแลญาติหรือผู้สูงวัยการนั่งสมาธิก็เป็นฝึกจิตให้เข้มแข็งมีความสงบและสามารถฝึกจิตในช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาสุขภาพผู้สูงวัยให้ดีขึ้น 4) การพัฒนาด้านปัญญา (ปัญญาภavana) ฝึกอบรม พัฒนาปัญญาให้มีความรอบรู้ คิดวิเคราะห์ นำปัญญาไปแก้ไขปัญหาสถานการณ์ที่เกิดขึ้น สร้างองค์ความรู้และให้ความรู้กับผู้สูงวัยมีปัญหาในการดูแลเอาใจใส่ผู้สูงวัย ผู้ที่พัฒนาปัญญาสามารถแก้ไขและสามารถช่วยผู้สูงวัยมีความสุขอยู่กับความเป็นจริงตลอดจนดูแลให้เกิดความสุขความสบายใจ

3. การถอดบทเรียนการพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบลพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จมีการวางแผนที่ชัดเจน การมีส่วนร่วมของชุมชน ภาคีเครือข่ายในพื้นที่ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์

ในมิติสุขภาพในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การรักษา และฟื้นฟูได้ความรู้ ทักษะ ทัศนคติ ทักษะปฏิบัติที่เหมาะสมกับผู้สูงวัย ขยายผลนักบริหารชุมชนวิถีพุทธนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ร่วมด้วยกับหลักการดูแลในมิติสุขภาพ สร้างเครือข่ายทั้งท้องถิ่น ท้องที่ และองค์กรภาครัฐต่าง ๆ ในชุมชนและนอกพื้นที่ในมิติสุขภาพสอดคล้องกับงานวิจัยพัฒนาจิตา โยคะนิธย์, นรินทร์ สังข์รักษา (2553) พบว่า ชุมชนหนองสาหร่ายมีทุนทางสังคมที่สำคัญ มีการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน องคนในชุมชน มีการสร้างเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดแนวทางการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ซึ่งปัจจัยสู่ความสำเร็จของชุมชนหนองสาหร่ายนี้จัดทำเป็นยุทธศาสตร์ของชุมชนอยู่ดีมีสุข การจัดกิจกรรมด้านสุขภาพก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันของชาวบ้านจนประสบความสำเร็จ รวมถึงการจัดการความรู้และใช้ความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลของคนหนองสาหร่ายออกมาใช้ในการพัฒนา มีการทำงานที่เป็นระบบเป็นของตนเอง เป็นขั้นตอนสำคัญที่ทำให้เกิดการประชาคมสุขภาพประจำตำบลมีการเริ่มต้นจากทุนเดิมที่มีอยู่แล้วและพัฒนาต่อยอดให้ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำของชุมชน นับเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ ทั้งยังใช้ตัวแบบงาน ด้านสาธารณสุขสามารถขยายผลในการพัฒนาในมิติอื่น ด้วยการพัฒนาของหนองสาหร่ายเป็นการพัฒนา ชุมชนต้นแบบอย่างบูรณาการ ที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนหนองสาหร่าย

องค์ความรู้ใหม่

คณะผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

กล่าวโดยสรุป การพัฒนานักรับบาลชุมชนวิถีพุทธเพื่อรองรับสังคมสูงวัย คือ

1. การพัฒนานักรับบาลชุมชนตามหลักภาวนา 4 กายภาวนา (ด้านส่งเสริมสุขภาพ) ฝึกกายพัฒนาทางภายในส่งเสริมสุขภาพ ความรู้เรื่องสุขภาพ การออกกำลังกาย ผ่านกิจกรรม 1) กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพด้วยหลักการ 2) กิจกรรมออกกำลังกายสไตร์หนองม้ว ได้ ได้ความรู้ด้านส่งเสริมสุขภาพ ทักษะและทักษะปฏิบัติที่ดีในการฝึกกายภาวนาเพื่อรองรับสังคมสูงวัย
2. การพัฒนานักรับบาลชุมชนตามหลักภาวนา 4 ลีลาภาวนา (ด้านป้องกัน) ฝึกพัฒนาทางพฤติกรรมในการป้องกันสุขภาพให้ผู้สูงวัย ผ่านกิจกรรม กิจกรรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ได้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันสุขภาพ ทักษะคิดและทักษะปฏิบัติการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ในการฝึกพฤติกรรม (ลีลาภาวนา) ในการเรียนรู้การป้องกันสุขภาพเพื่อรองรับสังคมสูงวัย

3. การพัฒนานักบริหารชุมชนตามหลักท้าวานา 4 จิตท้าวานา (การรักษา) ฝึกพัฒนาทางจิตให้เข้มแข็งในการรักษาสุขภาพให้ผู้สูงวัย ผ่านกิจกรรม 1) กิจกรรมการประเมินคัดกรอง และการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงวัยกลุ่มติดบ้านและเตียง 2) กิจกรรมการประเมินคัดกรอง และการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงวัยกลุ่มติดบ้านและสังคม ได้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาผลกดทับและสภาพจิตใจผู้สูงวัยติดบ้านและสังคม มีทักษะปฏิบัติการรักษาเบื้องต้น ฝึกจิต (จิตท้าวานา) มีจิตในการเกื้อกูลในการรักษาเพื่อรองรับสังคมสูงวัย

4. การพัฒนานักบริหารชุมชนตามหลักท้าวานา 4 ปัญญาท้าวานา (การฟื้นฟู แก้ไขปัญหา) ฝึกพัฒนาทางปัญญาให้รอบรู้ในการฟื้นฟูสุขภาพผู้สูงวัย ผ่านกิจกรรม กิจกรรมความรู้ ฟื้นฟูสุขภาพจิตดี สิ่งที่ได้เรียนรู้ได้ความรู้เกี่ยวกับการฟื้นฟูสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ ทักษะคติและทักษะปฏิบัติการฟื้นฟูสุขภาพ ฝึกปัญญา (ปัญญาท้าวานา) ในการเรียนรู้ในการฟื้นฟูสุขภาพผู้สูงวัยเพื่อรองรับสังคมสูงวัย

สรุป การพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบลนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลักท้าวานา 4 นำมาใช้ในการพัฒนาเป็นวิถีพุทธ ด้านส่งเสริมสุขภาพ (กายท้าวานา) เป็นการพัฒนาฝึกกาย เพื่อให้รู้จักใช้ร่างกายให้มีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลส่งเสริมสุขภาพกับผู้สูงวัย ด้านป้องกันสุขภาพ (ศีลท้าวานา) เพื่อฝึกพฤติกรรม การเรียนรู้มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกื้อกูลการป้องกันสุขภาพกับผู้สูงวัยในสังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ด้านรักษาสุขภาพ (จิตท้าวานา) เป็นการฝึกจิตใจให้เข้มแข็งในการช่วยเหลือมีจิตในการช่วยเหลือในการรักษาสุขภาพผู้สูงวัย ด้านฟื้นฟู แก้ไขปัญหา (ปัญญาท้าวานา) เป็นการพัฒนายุทธปัญญา ให้เกิดการรอบรู้ในการแก้ไขปัญหาคาการฟื้นฟูสุขภาพที่เหมาะสมให้กับผู้สูงวัยและคนในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงวัย ควรนำองค์ความรู้ของการพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธทั้งตามหลักการของการดูแลสุขภาพในปัจจุบันและตามแนวพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นนโยบายเพื่อพัฒนาผู้ดูแล ผู้ที่เป็นจิตอาสา จิตสาธารณะ ในการดูแลผู้สูงวัย

2. ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้สูงวัยทั้งในส่วนของครอบครัวหรือเจ้าหน้าที่ ต้องเรียนรู้และเข้าใจและทักษะปฏิบัติตลอดจนทัศนคติที่ดีทั้งหลักการดูแลผู้สูงวัยในปัจจุบัน คือ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การรักษา การฟื้นฟู การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการดูแล รวมถึงต้องเข้าใจการประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปปรับใช้ในการดูแลผู้สูงวัยตามหลักภาวนา 4

3. ควรมีนโยบายส่งเสริมการเป็นนักรับบาลชุมชนวิถีพุทธด้วยการสร้างมาตรฐานในการพัฒนาผู้สูงวัยในทุกด้านทั้งสุขภาพ รายได้ และกิจกรรมในชุมชนให้ครอบคลุมผู้สูงวัยทุกกลุ่ม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธ ในการดูแลผู้สูงวัยในชุมชนต้องร่วมมือกันของทุกฝ่ายในการดูแลโดยนำหลักวิถีพุทธ หลักธรรมมาประยุกต์ใช้ร่วมด้วยกับหลักการดูแลในมิติสุขภาพในยุคปัจจุบันเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล

2. ในการปฏิบัติทั้งผู้ดูแลและครอบครัวตลอดจนผู้สูงวัยจะต้องเรียนรู้ที่จะเข้าใจร่างกายและจิตใจหมั่นฝึกร่างกายกายภาวนา สีสภาวนา ฝึกพฤติกรรมให้มีจิตที่เข้มแข็งในการป้องกัน จิตตภาวนา ฝึกพัฒนาจิตให้บริหารอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความสมดุล และปัญญาภาวนา ฝึกพัฒนาปัญญา ให้เกิดการรอบรู้ มีความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติและทักษะปฏิบัติในการดูแลสุขภาพผู้สูงวัยเพื่อส่งเสริมในมิติสุขภาพอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

จุฬารภรณ์ โสตะ. (2554). *แนวคิด ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ*.

ขอนแก่น : สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2549). *สุขภาพของครวมแนวพุทธ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ สหธรรมิก.

พัฒนชิตา โยคะนิตย์, นรินทร์ สังข์รักษา. (2553). การถอดบทเรียนการเรียนรู้สุขภาพชุมชน ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 2(1), 132-140.

สมตระกูล ราศิริ, สุชาติ อินทรกำแหง ณ ราชสีมา และฉัตรรัตน์ ราศิริ. (2558). บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขไทย. *วารสารวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาพ*, 7(2), 80-97.

พระสุเวทย์ คุณรัตน (น้อย) และคณะ. (2565). การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปากส้าย อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(1), 235-236.

อนันต์ อนันตกุล. (2560). *สังคมสูงวัย...ความท้าทายประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ธรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสภา.

Kemmis, S & McTaggart, R. (1988). *The Action Research Planer*. (3rd ed.). Melbourne,
Australia : Deakin University Press.